

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA IJODIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Jizzax viloyati mirzacho‘l agrosanoat texnikumi

Maktabgacha ta‘lim maxsus fan o‘qituvchisi

Qurbonova Ozoda

email. Ozodaqurbonova754@gmail.com

***Annotatsiya** Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning mazmuni, ahamiyati va zamonaviy pedagogik yondashuvlar yoritilgan. Ijodiy tafakkur bolaning tafakkur jarayonini faollashtiruvchi, mustaqil fikrlash, muammoga noodatiy yechim topish va o‘z fikrini erkin ifoda etish ko‘nikmalarini shakllantiruvchi asosiy omil sifatida ko‘rib chiqilgan. Maqolada STEAM-ta‘lim, Montessori metodikasi, interfaol o‘yin texnologiyalari, “fikr xaritasi” (mind mapping) hamda drama asosidagi yondashuvlar orqali bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish yo‘llari tahlil qilingan. Shuningdek, tarbiyachining ijodiy faoliyati, shaxsga yo‘naltirilgan o‘qitish prinsiplari va oilaviy muhitning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta‘lim tizimida innovatsion metodlardan foydalanish orqali bolalarda ijodiy tafakkurni shakllantirishning samarali mexanizmlarini taklif etadi.*

***Kalit so‘zlar** maktabgacha ta‘lim, ijodiy tafakkur, rivojlantirish, zamonaviy metodlar, STEAM-ta‘lim, Montessori metodikasi, interfaol texnologiyalar, fikr xaritasi, drama, bolalar ijodkorligi, pedagogik yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim.*

Abstract This article examines the content, significance, and modern pedagogical approaches to developing creative thinking in preschool-aged children. Creative thinking is considered a key factor that activates a child’s mental processes, fosters independent thinking, encourages unconventional problem-solving, and

enhances self-expression skills. The article analyzes innovative teaching methods such as STEAM education, the Montessori approach, interactive games, mind mapping, and drama-based learning, which effectively promote children's creative abilities. Furthermore, the study highlights the vital role of educators' creativity, learner-centered teaching principles, and the importance of the family environment in nurturing creativity. The research results propose effective mechanisms for fostering creative thinking in preschool children through the application of innovative pedagogical methods within the modern preschool education system.

Keywords preschool education, creative thinking, development, modern methods, STEAM education, Montessori method, interactive technologies, mind mapping, drama-based learning, children's creativity, pedagogical approach, learner-centered education.

KIRISH Mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish jarayonida maktabgacha ta'lim bosqichi alohida e'tibor markazida turibdi. Chunki inson shaxsining shakllanishida dastlabki yillar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bola tafakkuri, nutqi, ijtimoiy munosabatlari va ijodiy qobiliyatlari aynan shu davrda jadal rivojlanadi. Shu bois O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi hamda Prezident qarorlari asosida maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish dolzarb masalaga aylangan.

Maktabgacha ta'lim muassasalari bugungi kunda nafaqat bolalarga boshlang'ich bilim beruvchi muassasa, balki ularning shaxsiy salohiyatini ochib beruvchi, ijodiy fikrlashni shakllantiruvchi muhim ijtimoiy muhit sifatida qaralmoqda. Ijodiy tafakkur — bu bolaning yangi g'oya yaratish, mavjud hodisalarni noodatiy tarzda ko'ra olish, muammolarga yangicha yondashish qobiliyatidir. Bunday qobiliyat keyinchalik bolaning o'qishga, mustaqil qaror qabul qilishga, hayotda faol pozitsiyani egallashiga zamin yaratadi. Zamonaviy ta'lim nazariyasi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishni ta'limning eng muhim vazifalaridan biri deb e'tirof etadi. Chunki XXI asr — innovatsiyalar, texnologiyalar va tezkor o'zgarishlar asridir. Bunday davrda tayyor bilimlarni yodlash emas, balki yangi g'oyalarni ishlab chiqish, muammolarga original yechim topish qobiliyati muhim hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdan boshlab bolalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, kuzatish va tasavvur etish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Psixolog olimlar (L.S. Vygotskiy, J. Piaget, D.B. Elkonin) ta'kidlaganidek, bolaning tafakkuri o'yin jarayonida, ijodiy faoliyat orqali faol rivojlanadi. O'yin — bu bola uchun hayot maktabidir. Aynan o'yin jarayonida bola o'zini kattalar o'rniga qo'yadi, atrof-muhitni modellashtiradi va ijodiy

tafakkur elementlarini namoyon etadi. Shu bois tarbiyachi tomonidan tashkil etilgan har bir mashg'ulot — bu bolaga ijodiy o'ylash, izlanish va o'zini ifoda etish imkonini beruvchi jarayon bo'lishi kerak. Bugungi kunda maktabgacha ta'limda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning ko'plab zamonaviy usullari qo'llanilmoqda. Jumladan, **STEAM-ta'lim, Montessori texnologiyasi, interfaol o'yin metodlari, fikr xaritasi (mind mapping) va drama texnikalari** bolalarda yangi g'oyalarni ishlab chiqish, mantiqiy va badiiy tafakkurni uyg'unlashtirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, raqamli ta'lim vositalari, virtual o'yinlar va interaktiv platformalar orqali bolalarning qiziqishlarini oshirish, ijodiy jarayonga jalb etishning yangi shakllari ham joriy etilmoqda. Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning zamonaviy usullarini o'rganish, ularni amaliy ta'lim jarayoniga tatbiq etish va pedagogik faoliyatda innovatsion yondashuvlarni keng qo'llash ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ushbu tadqiqotda aynan shu masala — bolalarning ijodiy fikrlash salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali usullar, texnologiyalar va pedagogik shart-sharoitlar tahlil etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Ijodiy tafakkurning mohiyati va uning pedagogik-psixologik asoslari. Ijodiy tafakkur — bu insonning mavjud bilimlar asosida yangi g'oya, tasavvur yoki mahsulot yaratish qobiliyatidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bu jarayon tabiiy o'yin faoliyati, kuzatuvchanlik, taqlid va savol-javob orqali shakllanadi. Ijodiy tafakkur bolaning individual xususiyatlari, atrof-muhit, oilaviy tarbiya va ta'lim muhitiga bevosita bog'liqdir.

Psixologik nuqtai nazardan, L.S. Vygotskiy “ijodiy tafakkur — bu inson ongining eng faol shaklidir” deb ta’kidlagan. Uning fikricha, bola o‘z tajribasi va tasavvuri asosida mavjud haqiqatni qayta quradi, yangi obrazlar yaratadi. J. Piaget esa ijodiy fikrlashni bolaning bilish jarayonidagi muvozanatni tiklashga qaratilgan faoliyat deb izohlaydi. Shunday qilib, ijodiy tafakkur bolaning kognitiv (bilish), affektiv (hissiy) va ijtimoiy faoliyatining uyg‘unlashuvi natijasida shakllanadi. Bu jarayonda tarbiyachining yondashuvi, dars muhiti va bolaga yaratilgan erkinlik muhim rol o‘ynaydi. So‘nggi yillarda maktabgacha ta’limda ijodiy tafakkurni rivojlantirish uchun turli innovatsion metodlar va pedagogik texnologiyalar joriy etilmoqda. Quyida ular batafsil yoritiladi:

STEAM — bu fan (Science), texnologiya (Technology), muhandislik (Engineering), san’at (Art) va matematika (Mathematics) integratsiyasini anglatadi. Ushbu yondashuv bolalarning tafakkurini kompleks tarzda rivojlantirishga, kuzatish, tajriba o‘tkazish, san’at orqali ifoda etish va muammolarga ijodiy yechim topish

ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Masalan, bola loydan raketa yasaydi, bu jarayonda ham san'at, ham muhandislik, ham matematik tafakkur uyg'unlashadi. Montessori tizimi bolaga erkin tanlov asosida o'rganish imkonini beradi. Bu jarayonda pedagog "yo'l boshchi" rolini bajaradi. Bola o'z qiziqishiga mos mashg'ulotni tanlaydi, bu esa uning mustaqilligi va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Montessori muhiti — tartibli, lekin erkin muhit bo'lib, u bolada "o'ylab harakat qilish" madaniyatini shakllantiradi.

“Mind Mapping” (fikir xaritasi) Metodi. Bu metod bolalarning fikr yuritish jarayonini vizual tarzda ifodalashga yordam beradi. Tarbiyachi bolalarga bir mavzuni beradi (masalan: “Tabiatdagi fasllar”), bolalar esa rasm, chiziq, belgilar yordamida o'z fikrini xarita shaklida ifodalaydi. Bu ularning assotsiativ tafakkuri va tasavvurini kengaytiradi.

Drama texnologiyasi bolalarning obrazli fikrlash, nutqni ifodalash va emotsional tajriba orttirish ko'nikmalarini kuchaytiradi. Masalan, ertak sahnalashtirish jarayonida bola o'zini qahramon o'rniga qo'yadi, bu esa uning hissiy-ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Bunday mashg'ulotlar kommunikativ kompetensiyani ham oshiradi, chunki bola o'z fikrini ifodalashga, jamoa bilan muloqotga o'rganadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda interfaol o'yinlar orqali ijodkorlikni rivojlantirish eng samarali usullardan biridir. Masalan:

“Aqliy hujum” (brainstorming) — har bir bola o'z fikrini erkin bildiradi;

“Zanjirli fikr” — bir bolaning fikridan ikkinchi bola yangi g'oya yaratadi;

“Fantaziya mashqi” — bola tasavvurini cheksiz holatda ifoda etadi (“Agar men qush bo'lsam, nima qilardim?” kabi).

Bunday usullar bolalarning mustaqil fikrlash va muloqot qobiliyatlarini faollashtiradi. Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda eng asosiy omil — bu tarbiyachining shaxsiy yondashuvi, pedagogik mahorati va ijodkorligidir. Tarbiyachi bolalarda yangi fikrlarni qadrlashi, ularni rag'batlantirishi va qo'rquvdan holi ijodiy muhit yaratishi zarur.

Pedagog quyidagi tamoyillarga amal qilishi kerak:

Erkinlik va mustaqillikni qo‘llab-quvvatlash. Bola o‘z fikrini aytishdan tortinmasligi kerak. Ijobiy motivatsiya. Bolaning har bir urinishini qadrlash — ijodiy jarayonning davomiyligini ta’minlaydi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim. Har bir bolaning individual qobiliyatlarini inobatga olish lozim. Estetik muhit yaratish. Ranglar, musiqa, tabiiy materiallar — bular bolaning his-tuyg‘ularini uyg‘otadi va ijodkorlikni qo‘llab-quvvatlaydi. Tarbiyachi o‘z faoliyatida “o‘rgatuvchi emas, yo‘naltiruvchi” rolini bajaradi. Bu yondashuv bolaning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi va uni faol fikrlashga undaydi.

Bolalar ranglar, shakllar va materiallar bilan tajriba o‘tkazish jarayonida o‘z tasavvurini ifoda etadilar. Masalan, “bulutni chizish” mavzusida har bir bola o‘ziga xos tasvir yaratadi — bu ularning tafakkurining individualligini aks ettiradi. Musiqa orqali bolalar ritmni his qiladi, ohangni tushunadi va his-tuyg‘ularini ifoda etadi. Ritmik o‘yinlar va raqs elementlari ularning emotsional va ijodiy holatini faollashtiradi. Lego, kubik, qum, loy va tabiiy materiallardan foydalanish orqali bolalar muhandislik va fazoviy tafakkurni rivojlantiradilar. “Qurilish”, “robot yasash” kabi mashg‘ulotlar bolalarda ijodiy muammolarni hal qilish qobiliyatini mustahkamlaydi. Bola tabiatdagi narsalarni kuzatish, tahlil qilish va ulardan san’at asari yaratish orqali ekologik tafakkur va ijodiy tasavvurga ega bo‘ladi. Masalan, kuzgi barglardan mozaika tayyorlash, gullardan naqsh yasash kabi faoliyatlar bunga misol bo‘ladi.

5. Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda oila va muhitning ahamiyati

Oila — boladagi birlamchi ijodiy muhitdir. Oilada bolaga erkin fikr bildirish, savol berish, yangi narsalarni sinab ko‘rish imkonini berish uning ijodiy tafakkurini mustahkamlaydi. Shuningdek, ota-onalar va tarbiyachilar o‘rtasidagi hamkorlik bolaning har tomonlama ijodiy rivojlanishini ta’minlaydi.

Tashqi muhit ham bu jarayonga bevosita ta’sir etadi. Go‘zal, estetik, qulay va rang-barang maktabgacha muassasa muhiti bolada ijodiy fikrlashni rag‘batlantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish – zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim strategik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan shu bosqichda bolaning intellektual, hissiy va estetik

dunyoqarashi shakllanadi, tafakkur jarayonining egiluvchanligi va ijodkorlik qobiliyati rivojlanadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida ijodiy tafakkurni shakllantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish o'qituvchi va tarbiyachilardan yangicha yondashuvni, erkin fikrlashni va psixologik bilimlarni puxta egallashni talab etadi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijodiy tafakkur — bu faqat san'at yoki chizmachilik faoliyatiga bog'liq tushuncha emas, balki bolaning muammolarga noodatiy yechim topish, o'z fikrini mustaqil shakllantirish va o'zini ifoda etish qobiliyatidir. Ijodiy tafakkurni rivojlantirish jarayoni o'yin, tajriba, muloqot, kuzatish va amaliy mashg'ulotlar orqali amalga oshadi. Shuning uchun pedagogik jarayonni faqat tayyor bilimlarni singdirish emas, balki bolani mustaqil izlanishga yo'naltiruvchi tarzda tashkil etish muhimdir. Zamonaviy usullar — **STEAM-ta'lim, Montessori metodikasi, interfaol o'yinlar, “fikir xaritasi” (mind mapping), drama va rolli o'yin texnologiyalari** — bolalarda ijodiy fikrlash, kuzatish, tahlil qilish va mantiqiy bog'lanishlarni topish ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda. Ayniqsa, o'yin asosidagi o'qitish modeli bolalarning tabiiy qiziqishini saqlab qolgan holda, ularni ijodiy faoliyatga jalb etish imkonini beradi.

Ijodiy tafakkurni shakllantirishda tarbiyachining roli beqiyosdir. U o'z faoliyatida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llashi, har bir bolaning qobiliyatini qadrlashi, xatolardan qo'rqmaslik, tajriba o'tkazish va fikr bildirish uchun erkin muhit yaratishi lozim. Aynan tarbiyachining pedagogik mahorati va ijodiy salohiyati bolalarda yangi g'oyalar tug'ilishiga turtki beradi. Bundan tashqari, oilaning, muhitning va ta'lim muassasasining uyg'unligi ijodiy rivojlanish uchun zarur psixologik sharoitni ta'minlaydi. Ota-onalar va tarbiyachilar o'rtasidagi hamkorlik, bolaga nisbatan e'tibor, rag'bat va qo'llab-quvvatlash uning ijodiy o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning samaradorligi quyidagi omillarga tayanadi:

Innovatsion va interfaol metodlarning tizimli tatbiqi;

Tarbiyachining ijodkorlik faoliyati va pedagogik madaniyati;

Shaxsga yo‘naltirilgan o‘qitish tamoyillariga amal qilish;

Ijobiy psixologik va estetik muhit yaratish;

Oila va ta‘lim muassasasi o‘rtasidagi uzviy hamkorlik.

Yuqoridagi omillar uyg‘un holda qo‘llanilganda, bolalarda nafaqat ijodiy tafakkur, balki mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda yechim topish, o‘z fikrini erkin ifoda etish va ijtimoiy faol bo‘lish ko‘nikmalari ham shakllanadi. Xulosa qilib aytganda, ijodiy tafakkurni rivojlantirish — bu kelajakda jamiyatimizning intellektual, madaniy va texnologik taraqqiyotini ta‘minlaydigan eng muhim poydevorlardan biridir. Shu bois maktabgacha ta‘lim tizimida har bir bola ijodkorlik muhitida o‘sishi, o‘z salohiyatini erkin namoyon etishi uchun pedagogik jarayonni yangicha, zamonaviy va milliy qadriyatlar uyg‘unligida tashkil etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy L.S. “Bola tafakkuri va nutqi”. Moskva, 1984.
2. Piaje J. “Bolalarda tafakkur rivojlanishi psixologiyasi”. Toshkent: O‘qituvchi, 2002.
3. Elkonin D.B. “Bolalik psixologiyasi”. Moskva, 1995.
4. O‘zbekiston Respublikasi “Maktabgacha ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2019-yil.
5. T. Tursunova. “Maktabgacha ta‘limda ijodkorlikni rivojlantirishning innovatsion usullari”. – *Ta‘lim va innovatsiyalar* jurnali, 2023.
6. Faxriddin B., No‘monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – С. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – С. 45-50.

8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH // ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI // Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791.
11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ // <https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
12. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
13. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.
14. Xusinovich, Turdialiyev Jonibek, and Mo'minov Nurali Ro'zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH."
15. В. Я. Бочкарев. Новые технологии и средства измерений, методы организации водоучета на оросительных системах. Новочеркасск, 2012, 227 с
16. В.А.Втюрин. Автоматизированные системы управления технологическими процессами. Основы АСУТП. Санкт-Петербург 2006, 154 с.

17. Рачков М.Ю. Технические средства автоматизации.- Москва: МГИУ, 2006,- 347 с. 9. Vohidov A.X. Abdullaeva D.A. Avtomatikaning texnik vositalari. T..TIMI, 2011.180 b.